

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE COĞRAFYA KONULARININ ÖĞRETİMİ

Yrd. Doç. Dr. Hatice Memişoğlu
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
memisoglu_h@ibu.edu.tr

Galip Öner
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi
galiponer@ibu.edu.tr

Özet

Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretimi öğrencilerin mekansal becerilerini geliştirmekte, ekonomik ve sosyal olayların, problemlerin mekansal özelliklerini ve boyutunu analiz etmelerini sağlamakta ve çevresel konular hakkında bilgilenmelerini sağlamaktadır. Öğrenci coğrafya eğitimi ile yaşadığı çevrenin temel unsurlarını tanıyabilir, coğrafyanın içeriğinde yer alan ilişkileri sorgulayabilir; bu işleyişin sürekliliğini ve değişimini kavrayabilir; mekansal değerlere sahip çıkar, ekosistemin işleyişini koruyabilme sorumluluğunu kazanabilir. Araştırmanın amacını, ortaokul 6. ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders programında yer alan coğrafya konularının öğretiminin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Araştırmada karma araştırma modeli uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler 2012-2013 öğretim yılında Bolu merkez ortaokullarında görevli 28 öğretmene uygulanan 23 sorudan oluşan anket ve 5 yarı yapılandırılmış soru ve 306 öğrenciye uygulanan 17 sorudan oluşan anket ve 8 yarı yapılandırılmış soru yardımıyla elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin coğrafya konularına ilgi duydukları, konuları öğrenmede güçlük yaşamadıkları, coğrafya dersinde uygulanması gereken yöntemlerin ve tekniklerin çoğunlukla uygulandığı ancak gezi ve gözlem yöntemine yeterince verilmediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler, coğrafya öğretimi, öğrenci görüşleri, öğretmen görüşleri.

ACCORDING TO STUDENT AND TEACHER, TEACHING GEOGRAPHY TOPICS IN SOCIAL STUDIES COURSE

Abstract

Teaching of geography topics in social studies course develops students' spatial ability, provides to analyze the spatial characteristics and the aspect of the economic and social events, problems, and to get information about environmental issues. The student can recognize the main elements of the environment where he lives, and examines the content of the relations of geography; comprehends continuity and change in functioning; protects the spatial values; gains the responsibility to preserve the functioning of the ecosystem. The purpose of the study is to evaluate the teaching of geography topics existing in 6th and 7th grade social lesson curriculum according to opinion of the teachers and the students. Mixed research method is applied. The data in the research gained from the questionnaire includes 23 questions and conducted for 28 teachers in the secondary schools in Bolu Center which also includes the 5 semi-structured questions. Furthermore, another questionnaire is conducted for 306 students and includes 8 semi-structured questions. According to results of the study, these conclusions were observed that students interest the geography topics, they don't have difficulty about learning the topics, method and technique should be applied in geography lesson is applied mostly; however, not given importance enough to the travel and observation technique.

Key Words: Social studies, teaching of geography, opinion of teacher and student.

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005). İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak da tanımlanabilir (Erden, 2000: 8). Bir toplumda yaşayan insanların, o toplumun yaşayışı, ilişkileri, kültürü, dünya toplumları içindeki yeri, çeşitli uluslarla bağlantıları konusundaki temel ve genel bilgilerinin önemli bir bölümünü "Sosyal Bilgiler" oluşturmaktadır. Ancak, Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan; aslında "Sosyal Bilimler" denilen sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji vb. gibi disiplinlerden seçilerek, o yaşlardaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yalın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içermektedir (Sözer,1998: 7).

Sosyal Bilgilerin ana unsurlarından biri olan coğrafya, insanın doğadan nasıl faydalandığını ve doğayı nasıl şekillendirdiğini açıklamaktadır (Atalay, 2005: 1). Ayrıca yeryüzünün tamamı veya bir parçası üzerinde, doğal, beşeri ve ekonomik olayların dağılımını, aralarındaki bağlantıları, sebep ve sonuçlarını inceleyen bir bilimdir (Özey,2002). Coğrafyanın amacı, "insanın içinde yaşadığı mekânı (çevreyi), bu mekânla insan arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Yani esas amaç, bu ilişkinin hem insan, hem de mekân gözetilerek sürdürülmesine, insanın mekânla dost olmasını ve kalmasını sağlamaktır (Zeybek, 2006: 214). Coğrafyadan sağlanan bilgilerle toplumsal yaşam ve kültürle ilgili çok çeşitli genellemelere ulaşmak mümkündür. Öğrenciler bu genellemeleri öğrenerek çeşitli bölge ve ülkelerin ekonomisi, siyasi ilişkileri, toplumsal yaşamları hakkında hipotezler kurabilir, çeşitli sorunlara çözüm yolları üretebilir (Sagay, 2007: 11). Coğrafya, sadece genel kültür veren, aydın bireylerin, dünya olaylar sistematüğini daha kolay kavramalarını sağlayan, bir genel kültür ilmi değildir. Bu işlevleriyle birlikte, bireylerde yurt sevgisi duygusu gelişip kökleşmesi bakımından da, etkin bir rol oynar (Doğanay, 2002: 177).

Coğrafya kendi içerisinde çok çeşitli bilim dallarına ayrılmaktadır. Bu dallardan her biri, birbirlerinden farklı araştırma yöntemleri uygulayarak sonuca varmaktadırlar. Coğrafya içindeki coğrafi bilimler de birbirlerinden farklı araştırma ve inceleme yöntemleri uygulayarak konuyla ilgili çeşitli sonuçlar elde ederler. Bu sonuçlar birbirleriyle ilişkilendirilerek bütünleştirildiğinde ortaya coğrafi bilgi çıkmaktadır (Doğanay, 2003: 29). Araştırmamızın konusunu oluşturan coğrafya, ilkokul 4. sınıf; ortaokul 5-6 ve 7. Sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler programı içerisinde yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler ve Coğrafya

Coğrafya kazanımları, Sosyal Bilgiler aracılığıyla öğrencilere öğretilmektedir. Bu nedenle öğrencilerin coğrafya konuları ile şu davranışları kazanması hedeflenir: Doğa ve insan arasındaki uyumlu birlikteliği kavrar. İnsan ve doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanır. Mekânsal süreçlerin yerel ve küresel etkileşim içinde olabirliğini fark eder. Türkiye'nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleri ile olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar. Doğal afetler ve çevre sorunlarının farkına varır. Doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek koruma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirir. Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar. Kalkınma süreçlerinin doğayla uyumlu olmasının önemini kavrar. Bölgesel ve küresel ilişkiler açısından Türkiye'nin konumunu ve özelliklerinin bilincine varır. Ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler. Farklı ülkelerin çevresel, kültürel, ilişkilerdeki önemini kavrar. Yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde Plan, Kroki, Harita ve Grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler. Ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanır ve bunları tanımanın bir ödev olduğunu kavrarlar. Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere sahip çıkma bilincini geliştirir. Tasarruf bilincini geliştirir.

Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığı kazanırlar. Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığı elde ederler. Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler. Turizmin anlamını, önemini kavrarlar. Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar. Coğrafi değerlerin “vatan bilincinin” kazanılmasındaki önemini özümser (Gülüm ve Torun, 2009: 3-4).

Coğrafi öğrenme; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olmak üzere üç boyutta gerçekleşir:

Devinişsel Amaçlar: Atlas, harita, grafik, şekil, profil, kesit vb. Coğrafi kaynaklarla uygulamalı çalışabilme. Coğrafi koordinat, uzunluk, alan, eğim, nemlilik, yerel saat vb. hesaplamaları yapabilme. Yaşadığımız yörede, gezi - gözlem ve mekân araştırması ile arazi çalışmalarına katılma. Sınıfta uygulanan coğrafi etkinlikleri anlama, bunu yansıtabilme ve uygulayabilme. Çevreci beceri ve davranışlar kazanma ve gösterme. Vatansızlık beceri ve davranışlar kazanma ve gösterme. Coğrafya öğretiminde kullanılan farklı araç – gereçleri koruma ve kullanabilme. Coğrafya bilimi ile ilgili güncel gelişmeleri izleme.

Bilişsel Amaçlar: Coğrafi bilgileri araştırma, bu bilgilere ulaşma ve bunları bilimsel değerlendirme. Temel coğrafi terim, kavram ve kuramları kavrama ve örnekler vererek kullanma. Coğrafi unsur, olay ve faaliyetlerin oluşumu, sebep ve sonuçlarını teorik açıklama. Belirli bir coğrafi mekân üzerinde coğrafi unsur, olay veya faaliyetlerin coğrafi dağılımların sebep, sonuçlarını inceleme ve sentez etme. Coğrafya biliminin kullandığı teknik ve yöntemleri kavrama ve uygulayabilme. Coğrafi sorunları çözebilme. Coğrafi becerileri sorun çözme ve yaşama kolaylaştırmada kullanabilme. Coğrafi sorunlara bilimsel yaklaşabilme ve analiz etme.

Duyuşsal Amaçlar: Farklı ülke, kültür ve toplumlara ilgi ve özelliklerini tanımda merak duyma. Farklı coğrafi mekânları görme ve inceleme için istek ve arzu duyma. Ulusal ve küresel coğrafi, tarihi, kültürel ve ekolojik mirasa değer verme ve koruma. Çevre kirliliği ve ekolojik sorunlara karşı duyarlı ve sorumlu olma. Vatan ve millet sevgisine değer verme. Bölgesel, ulusal ve küresel sorunlara duyarlı olma (Atasoy, 2004; 242-243).

Sosyal bilgiler programında coğrafya konularının öğretiminde öğrencilere kazandırılması istenen hedef davranışların yanında bir takım becerilerinde kazandırılması beklenmektedir. Sosyal bilgilere özgü olan 6 beceri ise: Gözlem Becerisi, Mekânı Algılama Becerisi, Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi, Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi, Sosyal Katılım Becerisi, *Empati Becerisi*'dir. Sosyal bilgilere özgü beceriler arasında coğrafya konularıyla doğrudan ilgili beceriler; mekânı algılama becerisi ile gözlem becerisidir. Bunlar dışında coğrafya konularıyla birlikte öğrencilerin kazanması istenen diğer önemli beceriler; harita okuma ve atlas kullanma ile grafik okuma ve hazırlama becerileridir. Coğrafya'ya özgü beceriler olan gözlem ve mekânı algılama becerisiyle kazandırılması istenen davranışlar şu şekildedir (Talim Terbiye,2005).

Gözlem becerisi ile, çevresindeki olay ve olgulara dikkat etme, çevresindeki olay ve olguları algılama, doğru ve tarafsız tanımlama, çevresindeki olay ve olguların neden ve sonuçlarını açıklama, gözlediklerinin nedenlerini sorgulayıp sonuçlarını tahmin edebilme, gözlediklerini kaydetme, aktarma ve daha önce öğrendikleri ile karşılaştırabilme ve bağdaştırabilme, olay ve olgular arasında ilişkiler kurabilme, benzer ya da farklı yönlerini ortaya koyma, benzer olaylarla ilişkilendirme ve böyle bir olayla karşılaştığında ne yapması gerektiğine dair davranış geliştirme gibi davranışlar kazandırılmaktadır. Mekânı algılama becerisi ile uzay ilişkilerini görebilme: Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kâğıt üzerindeki biçimini, zihninde canlandırma, bir şekli üç boyutlu görebilme ve bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı zihninde canlandırabilme, harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme, yorumlama ve küre kullanma gibi davranışlar kazandırılır.

İlköğretim sosyal bilgiler programı içerisinde, coğrafya konularının 4. ve 5. Yıl ünitelerinde ağırlığı hissedilmektedir. 4. yıl programları içerisindeki yaşadığımız yer, ilimiz ve bölgemiz, yurdumuz ve Türkiye; 5. yıl programlarında bulunan dünyamız, yurdumuz ve komşularımız ile Türk Dünyası'nın ele alındığı bu konular bu durumu göstermektedir. İlköğretimde sınıf büyüdükçe, programlar içerisinde coğrafya konularının kapsamı da genişlemektedir. Zaman zaman ünite adları değişmekle birlikte, 6. yıl programlarında coğrafya ve dünyamız ile Türkiye; 7. Yılda Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ve yurdumuzun komşuları, başlıca temel coğrafya konularını oluşturmaktadır (Zeybek, 2006: 235). Sosyal Bilgiler programı içerisinde yer alan 6. ve 7. sınıf coğrafya konularının yer aldığı öğrenme alanları ve üniteleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

ÖĞRENME ALANI	6.SINIF ÜNİTELER	7.SINIF ÜNİTELER
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Ülkemizde Nüfus
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	Ekonomi ve Sosyal Hayat
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	Ülkelerarası Köprüler

Öğretim kurumları için hazırlanan her ders programının amaç ve içeriği farklı olmakla birlikte, ortak beklenti öğrencileri geleceğe ve hayata hazırlamaktır. Gravers'e göre coğrafya öğretmekle "öğretmenler öğrencilerin mekânsal becerilerini geliştirmekte, onların ekonomik ve sosyal olayların problemlerin mekânsal özelliklerini ve boyutunu analiz etmelerini sağlamakta ve onları çevresel konuların doğası hakkında bilgilendirip zihinlerinde bir çevre etiği kavramı oluşturmaktadırlar(Öztürk, 2007: 35-36).

İnsanoğlunun doğal ortam ile olan etkileşimi günümüzde geçmiş yıllardan farklı bir boyut kazanmıştır. İnsan doğada olup bitenleri daha çok kontrol altına almaya başlamıştır. Geçmiş yıllardan farklı olarak bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerinde etkisiyle insan doğal ortamı daha fazla etkilemeye başlamıştır. İnsanlar artık dünyada olup bitenlere hem daha fazla ilgi duymakta; hem de dünyada meydana gelen olaylar hakkında daha çok bilgi sahibi olmak istemektedir. İnsanların, dünyada olup bitenlerden haberdar olması ve onların farkına varması, etkili bir coğrafya eğitim ve öğretim ile mümkün olacaktır (Şahin, 2010: 129-130). Coğrafya eğitimi, öğrencinin yaşadığı çevre içinde potansiyel olarak mevcut olan fiziki ve beşeri unsurları, değerleri; geçmişten geleceğe, amaçlı ve dönüşümlü olarak taşıyabilmesini, en verimli şekilde zarar vermeden değerlendirebilmesini, onları korumasını ve sevmesini amaç edinen bir disiplindir. Öğrenci coğrafya eğitimi ile yaşadığı çevrenin temel unsurlarını tanıyabilir, coğrafyanın içeriğinde yer alan ilişkileri sorgulayabilir; bu işleyişin sürekliliğini ve değişimini kavrayabilir; dünyaya ait mekânsal değerlere sahip çıkar, ekosistemin işleyişinde kendi yerini bulabilir ve işleyişini koruyabilme sorumluluğunu kazanabilir; çevresinde canlı ve cansız değerlerin uyumlu birlikteliğini ve bunun devamlılığını fark ederek, tasarruf bilincini geliştirir ve planlamanın önemini anlar (Şeyihoğlu ve Uzunöz, 2012: 32-33). Coğrafya öğretiminde derslerde öğrencilerin algısını kolaylaştıran ve bilginin kalıcılığını artıran birçok araç – gereç mevcuttur. Bu araç ve gereçlere ulaşmak çoğu zaman mümkün olmamakla birlikte, ulaşılması durumunda ise yeterince etkin kullanılmamaktadır. Coğrafya öğretiminde kullanılacak başlıca araç gereçler: Harita ve Atlaslar, Fotoğraf ve Resimler coğrafya Dergileri, Dünya Küresi Tepegöz, Projektör ve Slayt, Poster ve Afişler, Yazı Tahtası, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Grafik, Tablo ve Diyagramlar, Profil ve Kesitler...

Coğrafya derslerinde kullanılacak birçok yöntem ve teknik bulunmaktadır. Rol oynama yöntemi, örnek olay inceleme yöntemi, grup tartışması yöntemi gibi yöntemler de uygulanmasına rağmen, coğrafya eğitimini yakından ilgilendirenler şunlardır: Anlatım Yöntemi, Soru-Cevap Yöntemi, Problem Çözme Yöntemi, Gösteri Yöntemi, Gezi-Gözlem Yöntemi, İş Deneyimi, Deney Yöntemi(Doğanay, 2002: 160).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ortaokul altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerde coğrafya konularına ilişkin tutumlarını, görüşlerini, yaşadıkları problemleri belirlemek ve coğrafya konularının eğitim ve öğretiminde neler yapılması gerektiğini belirlemektir.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bolu ili merkez ortaokullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür (Karasar,2009: 109).Araştırmanın evrenini oluşturan Bolu ili merkez ortaokullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 29'una ulaşılabildiği için öğretmenlerden örneklem alınmıştır. Evrenin özelliklerini yansıtmaya düşüncesiyle evrenden belirli yöntemlerle seçilmiş birimlerin oluşturduğu topluluğa

örneklem adı verilir (Özmen,1999: 27). Bolu ili merkez ortaokullarında öğrenim gören 6. ve 7. sınıf 306 öğrenci örneklem olarak alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenler görev yaptıkları okullar dâhilinde basit seçkisiz örnekleme (simple random sampling) yöntemiyle seçilmiştir. Her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı vererek (seçilen birim yerine konularak) seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntem basit seçkisiz örnekleme adı verilir (Büyükoztürk,2012: 85). 28 ortaokuldan 13 ortaokul tesadüfî örnekleme (basit seçkisiz örnekleme) yöntemiyle seçilmiş ve bu okullarda görev yapan 28 öğretmen örneklem olarak alınmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin anketlerinde eksik ya da hatalı bilgiler yer almadığı için tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler ise maksimum çeşitlilik örnekleme (maximum variation sampling) yöntemiyle seçilmiştir. “149” 6. sınıf ve “137” 7. sınıf öğrencisinin anket formları değerlendirilmeye alınmıştır.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada Karma Araştırma (mixed research design) modeli kullanılmıştır. Karma model araştırmada araştırmacının yapmış olduğu araştırmasının bir aşamasında ya da araştırma süreçlerinin iki ya da daha fazla aşaması boyunca hem nicel hem de nitel araştırma yaklaşımlarını karmalanması şeklinde ifade edilebilir. Bir taramada çoklu kapalı uçlu ya da nicel tipte maddelerin yanında birkaç açık uçlu nitel tipte maddeleri içeren bir anketin uygulaması buna örnek olarak gösterilebilir (Kıral, 2011).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacının amacına yönelik hazırlanan iki tür anket kullanılmıştır bunlar; öğretmenlere uygulanan “Öğretmen Anketi” ile öğrencilere uygulanan “Öğrenci Anketi”dir. Öğretmen ve öğrenci anketlerinin güvenilirliği Cronbach Alpha (.694) ile, geçerliliği ise uzman görüşüne başvurulmuş sağlanmıştır. Öğretmen anketinde, öğretmenlerin kişisel bilgilerini ve özelliklerini belirlemeyi amaçlayan 7 soru, araştırma kapsamına yönelik 5 yarı yapılandırılmış soru ve coğrafya konularının öğretimiyle ilgili çeşitli alanlardaki bilgileri tespit etmek amacıyla verilen 23 sorudan oluşan 5’li likert tipi anket kullanılmıştır. Kişisel bilgilerin bulunduğu birinci bölümde yer alan 7 soru, araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, mesleki deneyim, mezun olduğu bölüm, ekolojik doğa kamplarına katılıp – katılmama durumlarını, güncel konu olan ‘Fatih Projesi’nin yararlı olup olmayacağına ilişkin görüşlerini, coğrafya ile ilgili yayınları ve dergileri takip edip etmeme durumlarını ve son beş yıl içerisinde gittikleri milli park ve ören yerlerini tespit etmeye yöneliktir. İkinci bölümde yer alan 5 yarı yapılandırılmış soru ile, öğretmenlerin coğrafya konularının öğretiminde yaşadıkları problemleri, öğrenme ve öğretme sürecinde problem yaşadıkları coğrafya konularını ve coğrafi kavramları, programa dâhil edilmesini istedikleri coğrafya konularını, daha iyi bir coğrafya öğretimi için neler yapılabileceğini ve öğretmenlerimizin coğrafya öğretimiyle ilgili algılarını tespit etmeye yöneliktir. Üçüncü bölümde yer alan 23 sorudan oluşan anket ise, öğretmenlerin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları stratejileri, materyalleri, yöntem ve tekniklerini tespit etmeye yönelik sorular ile program içeriği ile ilgili sorulardan ve coğrafya konularıyla ilgili yaşanan problem durumlarını ve öğrencilerin coğrafya ilgilerini öğretmen gözüyle belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Öğrenci anketi, 1. bölümde 17 sorudan oluşan 3’lü likert tipi anket ile 2. bölümde yer alan 8 yarı yapılandırılmış sorudan oluşan toplam 25 soruluk bir ölçek kullanılmış, kişisel bilgiler ise sadece cinsiyet ve sınıf değişkenleriyle sınırlı tutulmuştur. 1. Bölümde yer alan anket ile, araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya konularına ilişkin ilgilerini ve görüşlerini, öğrenme yollarını ve öğretmenlerin ders içi uygulamalarını öğrenci gözüyle tespit etmeye yöneliktir. İkinci bölümde 8 yarı yapılandırılmış soru ile, uygulamaya katılan öğrencilerin coğrafya konularının öğreniminde yaşadığı problemleri, sosyal bilgiler ve coğrafya algılarını, ilgi gösterdikleri coğrafya konularını, coğrafya konularına dâhil olmasını istedikleri konuları, nasıl bir coğrafya dersi olmasını istediklerini ve bu yönde neler yapılması gerektiğine dair görüş ve düşüncelerini belirlemeye yöneliktir.

Verilerin Analizi

Anket yoluyla toplanan veriler, bilgisayarda IBM SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analizde; Öğretmen ve öğrencilerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan coğrafya konularına ilişkin görüşlerinin dağılımını tespit etmek amacıyla her bir seçenekle ilgili frekans ve yüzdeler bulunarak tablolar halinde gösterilmiştir. Öğrencilerin coğrafya konularına yönelik görüşlerinde sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenerek tablolar ile belirtilmiştir. Öğretmenlerin coğrafya konularına

yönelik görüşleri ile değişkenler arasındaki anlamlı bir farklılık olup olmadığı “t testi” ve “anova” kullanılarak tespit edilmiştir. Öğretmenlere ve öğrencilere sorulan açık uçlu sorulara verilen genel cevaplar kategorilendirilerek tablolar halinde verilmiştir. Öğrenci anketine ait veriler analiz edilirken Evet(1), Hayır(2), Kısmen(3) şeklinde kodlanmıştır. Evet, “1.00-1.66 arası”, Hayır “1.67-2.33 arası”, Kısmen “2.34-3.00” ile belirtilmiştir. Öğretmen anketinde ise Kesinlikle Hayır(1), Hayır(2), Kısmen(3), Evet(4), Kesinlikle Evet(5) şeklinde kodlanmıştır. Kesinlikle Hayır “1.00-1.79 arası”, Hayır “1.80-2.59 arası”, Kısmen “2.60-3.39 arası”, Evet “3.40-4.19 arası”, Kesinlikle Evet ise “4,20-5.00” ile belirtilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde ölçme araçları ile toplanan veriler IBM SPSS 20 programında uygun istatistik tekniklerin kullanılmasıyla analiz edilmiş ve bulgular tablo haline getirilerek açıklanmıştır. Öğretmen ve öğrencilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine ait bilgiler ile coğrafya konularına ilişkin görüşleri Tablo 1 ve 2’de verilmiştir.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı kişi sayısı, aritmetik ortalama, standart sapma, “F” değeri, “t” değeri, “P” değeri, serbestlik ve anlamlılık düzeylerine ait değerler Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	N	X	S	F	t	df	P
Kız	142	1.54	.285	.667	.568	284	.386
Erkek	144	1.57	.268				

Tablo 1’de görüldüğü gibi, 286 öğrencinin 142’si kız, 144’ü erkek öğrencidir. 6-7. Sınıf Sosyal Bilgilerde yer alan coğrafya konularına ilişkin öğrenci görüşlerine göre kız öğrenci ile erkek öğrenci arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testi ile yoklanmış, gözlenen .386 P değeri 284 serbestlik ve .05 manidarlık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Kız ve erkek öğrencilerin görüşlerinin birbirinden farklı olmadığı söylenebilir.

Tablo 2: Öğrencilerin Sınıflarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Sınıf	Sınıf	N	X	S	F	t	df	P
6. Sınıf	6.	149	1.56	.272	.667	.558	284	.577
7. Sınıf	7.	137	1.54	.281				

Tablo 2’de belirtildiği üzere, 286 öğrencinin 149’u 6.sınıf, 137’si 7.sınıf öğrencisidir. 6. ve 7. Sınıf coğrafya konularına karşı öğrencilerin sınıf seviyelerine göre görüşlerinde farklılık olup olmadığı “t” testi ile yoklanmış, gözlenen .577 P değerinin 284 serbestlik ve .05 manidarlık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin coğrafya konularına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

Tablo 3: Öğrencilerin Coğrafya Konularına Karşı İlgisi ve Görüşlerini Belirlemeye Yönelik Sorulara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans ve Yüzde	Evet	Hayır	Kısmen
1.Sosyal Bilgilerde coğrafya konuları ilgimi çekiyor.	% f	68.2 195	5.9 17	25.9 74
3.Coğrafya konularına çalışırken ders kitabı dışında başka kaynaklardan yararlanıyorum.	% f	81.1 232	7.7 22	11.2 32
6. Coğrafya konularını anlamakta güçlük çekerim	% f	12.6 36	44.8 128	42.7 122
10. Coğrafya konularının öğretiminde dilsiz haritalardan yararlanılır	% f	43.7 125	24.1 69	32.2 92
13.Coğrafya konuları merak duygusu uyandırır ve ve doğa sevgisini kazanmamıza yardımcı olur	% f	73.1 209	6.3 18	20.6 59
16.Coğrafya konularını öğrenirken görsel materyaller daha iyi öğrenmenize katkı sağlar	% f	81.1 232	3.8 11	15.1 43
17.Coğrafya konuları günlük yaşamdaki olaylarla ilişkilendirilir.	% f	50.0 143	14.0 40	36.0 103

Tablo 3'te görüldüğü üzere, Sosyal Bilgilerde coğrafya konularına karşı öğrencilerin ilgi ve görüşlerini belirlemeye yönelik soruların ortalamalarına bakıldığında (1.71) Hayır şeklindedir. En yüksek aritmetik ortalaması (2.30) ile coğrafya konularını anlama güçlüğü ile ilgili görüştür (Hayır). En düşük aritmetik ortalaması ise (1.33) ile coğrafya konularının öğreniminde görsel materyal kullanımıyla ilgili görüştür (Evet).

Öğrencilerin 68.2'si (Evet) coğrafya konularına karşı ilgisinin olduğunu göstermektedir, bu sonuç ise öğrencilerde ki merak duygusunun etkisiyle birlikte farklı konulara öğrenmeye istekli olmalarından ve ders sırasında yararlanılan grafik, tablo, küre, atlas ve çeşitli materyaller ile diğer derslerden görsel anlamda bir farklılık oluşturmasıyla açıklanabilir. Öğrencilerin materyallerle daha fazla öğrenmesi (%81.1 Evet) ise yine aynı şekilde materyallerin öğrencilerin görsel duyularına da hitap etmesinden kaynaklanmakta ve dersi monotonluktan çıkarmasıyla açıklanabilir. Coğrafya'nın doğa sevgisini kazandırması (%73.1 Evet) beklenen bir yanıtır çünkü; konu itibarıyla coğrafya çevreyi temel almaktadır.

Öğrencilerin coğrafya konularını öğrenme yollarını belirlemeye yönelik sorularda görüldüğü gibi, öğrencilerin coğrafya konularını öğrenme yollarını belirlemeye yönelik soruların aritmetik ortalamasına bakıldığında (1.59) Evet şeklindedir. En yüksek aritmetik ortalaması ise (1.88) ile "Coğrafya konularında dilsiz harita kullanılır" sorusuna verilen yanıtır. Öğrencilerin coğrafya konularına çalışırken ders kitabı dışında başka kaynaklardan yararlanması öğrencilerin araştırma yaptıklarını ve bilgiyi tek kaynak yerine birçok kaynaktan ulaşma çabasında olduklarını göstermektedir ancak; bu durum ders kitabının yetersizliğini de tartışmaya açmaktadır. Dilsiz harita kullanma oranların düşük olması öğrencilerin harita bilgisini pekiştirmelerine engel teşkil etmektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin Ders İçi Uygulamalara Yönelik Sorulara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans ve Yüzde	Evet	Hayır	Kısmen
2.Öğretmeniniz Sosyal Bilgilerde coğrafya konularını işlerken diğer derslerle ilişki kurulur	% f	61.5 176	15.4 44	23.1 66
4. Coğrafya konuları ile ilgili yerlere geziler düzenlenir	% f	23.4 67	63.3 181	13.3 38
5. Coğrafya konularında harita ve küre kullanılır	% f	83.9 240	5.2 15	10.8 31
7. Konular yakın çevreden başlayarak örneklendirilir ve somutlaştırılır	% f	68.2 195	8.0 23	23.8 68
8.Coğrafya konularında grafik ve tablolardan yararlanılıp, yorumlatılır	% f	75.5 216	6.3 18	18.2 52
9. Coğrafya ünitelerinde kullanabileceğiniz(harita, atlas vb.) araç ve gereçlere kolaylıkla ulaşabiliriz	% f	80.1 229	5.9 17	14.0 40
11.Coğrafya konularının öğretiminde kullanmak için araç-gereç ve materyaller yapılmaktadır	% f	59.0 169	19.0 54	22.0 63
12.Coğrafya konularını işlerken video-resim-animasyon gibi görsellerden yararlanır	% f	77.6 222	8.4 24	14.0 40
14.Derste konularla ilgili şekil ve şema çizilir.	% f	85.0 243	4.5 13	10.5 30
15.Coğrafi olayların nedenleri, sonuçları ve dağılışları üzerinde durulur	% f	78.7 225	5.6 16	15.7 45

Tablo 4’de görüldüğü gibi öğrencilerin gözünden öğretmenlerin ders kapsamında yaptığı uygulamalar açısından soruların aritmetik ortalaması (1,48) Evet şeklindedir. En düşük aritmetik ortalama (1.25) ile “Coğrafya konuyla ilgili şekil, şema çizilir” sorusuna olumlu görüş belirtmişlerdir (Evet). En yüksek aritmetik ortalama ise (1.89) ile “Coğrafya konuyla ilgili gerekli yerlere (müze, turistik ve tarihi yerler vb.) geziler düzenlenir?” sorusuna verilen olumsuz görüş oluşturmaktadır (Hayır).

Öğrencilerin verdiği cevaplar içerisinde en dikkat çeken sonuç ise, sınıf dışı etkinlikler (müze, öğrenme yeri, tabiat parkları vb.) sorusuna verilen yanıt (%63.3 Hayır). Böyle bir sonucun çıkmasının nedeni ise araştırmanın ilerleyen bölümlerde öğretmen anketlerinin incelendiği kısımda ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Öğretmenlerin vermiş olduğu bilgilere göre alan gezilerinin yapılmamasındaki en önemli etmen; gezi programlarının öğretmeni fazlasıyla bir yasal sorumluluğun içine atmasından ve yoğun bir prosedür sürecinin olmasından dolayı gezi düzenlemekte sıkıntı yaşamalarıdır. Coğrafya konularının işlenişinde nedensellik, sonuç ve dağılış ilkesine %78.7 oranında dikkat edildiği belirtilmiştir.

Öğrencilerin coğrafya konularında kullanabilecekleri araç ve gereçlere ulaşabilme düzeylerine belirlemeye yönelik olan 9. soruda görüldüğü gibi öğrencilerin “Sosyal Bilgiler dersi coğrafya ünitelerinde kullanabileceğiniz araç ve gereçlere kolaylıkla ulaşabiliriz” sorusuna % 80.0’i Evet, %5.9’u Hayır, %14.0’ü Kısmen seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu soruya (1.33) ile öğrenciler olumlu görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun araç ve gereçlere kolayca ulaşabilmesi olumlu bir gelişmedir.

Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ait bilgiler ve görüşler “t” testi ve Anova ile analiz edilerek tablolar haline getirilerek aşağıda verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmenlerin Cinsiyetlerinin “t” Testi Sonuçlarına Göre Varyans Sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	F	t	df	P
Bayan	13	3.88	.238	3.363	-.020	27	.984
Erkek	16	3.88	.347				

Tablo 5’de belirtildiği üzere “t” testine gidilerek, görülen .984 p değerine göre öğretmenlerin cinsiyetlerine göre coğrafya konularına ilişkin düşüncelerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 6: Öğretmenlerin Mesleki Deneyimlerine İlişkin Anova ve Tukey Sonuçları

Mesleki Deneyim	N	X	S	F	t
1 – 5 Yıl			5	3.98	.161
6 – 10 Yıl			10	3.69	.239
11 – 15 Yıl			12	3.94	.313
15 – 20 Yıl	-	-	-	-	-
21 Yıl ve Üstü			2	4.28	.153

ANOVA

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ort.	F	P
Gruplar Arası	,761	3	,254	3,670	,026
Gruplar İçi	1,728	25	,069		
Toplam	2,490	28			

Tukey

Mesleki Deneyim	Mesleki Deneyim	Mean Difference	Std. Error	P.
6-10YIL	1-5YIL	-,28696	,14402	,218
	11-15YIL	-,24638	,11259	,154
	21+YIL	-,58696*	,20368	,038

Tablo 6’de belirtildiği gibi öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre P: .026 değerine göre anlamlı fark bulunmaktadır. Bu farklılığın nereden kaynaklandığını bulmak için Tukey yapılmıştır. Varyans analizleri sonucu öğretmenlerde “6-10” yıl ve “21 yıl ve üstü” mesleki kıdemler arasında “0.38” oranında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 7: Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölümlerine İlişkin Anova Sonuçlarına Ait Değerleri

Bölüm	N	X	S
Sosyal Bilgiler	18	3.81	.259
Coğrafya Öğrt.	3	3.94	.329
Tarih Öğrt.	7	4.06	.364
Diğer(Coğrafya Bölüm) 1		3.73	-

Tablo 7’de görüldüğü üzere Anova’ya gidilerek öğretmenlerin görüşlerinde mezun oldukları bölümlere ilişkin anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 8: Öğretmenlerin Ekolojik Doğa Eğitimlerine Katılma Durumlarına İlişkin “t” Testi Değerleri

Eko.Doğa Eğitimi	N	X	S	F	t	df	P
Katılmıştır	1	3.39	.287	-	-1.75	27	.091
Katılmamıştır	28	3.90					

Tablo 8’de belirtildiği gibi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ekolojik-doğa kamplarına katılma durumları yukarıda belirtilmiştir. Araştırmaya katılan 29 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 28’i ekolojik temelli doğa eğitimlerine katılmamışlardır.

Tablo 9: Öğretmenlerin Eğitimde “Fatih Projesi” ne Karşı Olumlu - Olumsuz Görüşlerine İlişkin “t” Testi Sonuçları

Fatih Projesi	N	X	S	F	t	df	P
Olumlu	22	3.85	.261	2.00	-1.08	27	.287
Olumsuz	7	3.99	.398				

Tablo 9’da ise araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitimde “Fatih Projesi”ne ilişkin görüşleri belirtilmiştir. 29 Katılımcıdan 22’si olumlu, 7’si ise olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Coğrafya ile ilgili Yayınları Takip Etme Durumuna İlişkin “t” Testi Sonuçları

Coğrafya Dergisi	N	X	S	F	t	df	P
Takip Ediyor	10	3.90	.273	.295	.160	27	.874
Takip Etmiyor	19	3.88	.317				

Tablo 10’ a göre 29 öğretmenden 10’u coğrafya ile ilgili yayınları (dergileri) takip ederken, 19 öğretmen ise coğrafya ile ilgili yayınları takip etmemektedir. Coğrafya dergilerini takip etme durumlarıyla, görüşleri arasında bir fark olmadığı “t” testine gidilerek tespit edilmiştir.

Tablo 11: Öğretmenlerin Son 5 Yıl İçerisinde Ören Yerlerine ve Milli Parklara Gitme Durumlarına İlişkin “t” Testi Değerleri

Ören Yer.-Milli Park	N	X	S	F	t	df	P
Ören ve Milli Parka Gidilmiş	23	3.87	.283	.932	-.429	27	.671
Ören ve Milli Parka Gidilmemiş	6	3.93	.373				

Tablo 11’de belirtildiği gibi araştırmaya katılan 29 öğretmenden 23’ü son beş yıl içerisinde en az bir ören yeri ve milli parkı ziyaret etmiştir. Öğretmenlerin ören yerlerine ve milli parklara gitme durumları ile coğrafya konularına ilişkin görüşlerinde belirgin bir farka rastlanmamıştır.

Tablo 12’de belirtildiği gibi öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularını öğretirken kullandığı strateji, yöntem ve teknikleri belirlemeye yönelik soruların (2,3,4,7,17,20,21 ve 22. Sorular) aritmetik ortalaması (4.07) ile evet şeklindedir. En yüksek aritmetik ortalamalar (4.48) kesinlikle evet ile “Derslerde ders kitabı dışında coğrafya ile ilgili diğer kaynak ve eserlerden yararlanıyorum.” ve “Sosyal Bilgiler dersinde konu ile ilgili güncel konulara yer veriyorum.” ifadelerine verilen olumlu görüşler yer almaktadır. En düşük ortalama ise (2.62) kısmen ile “Gezi – gözlem yöntemini yeterince kullanabiliyorum.” ifadesine verdikleri olumsuz görüş olmuştur. Bu bölümde en dikkat çeken sonuç gezi-gözlem yönteminin kullanılmasıyla ilgili olan soruya ilişkindir. Bu beklenen bir sonuç (%48.3 Hayır, %10.3 Kesinlikle Hayır) olmakla birlikte öğrenci anketinde yer alan gezi sorusuyla ilgili sonuçları da destekler niteliktedir.

Öğrencilerin coğrafya konularına karşı ilgilerini ve öğrenme durumlarını öğretmenlerin gözüyle belirlemeye yönelik sorularda (1. ve 6. soru) görüldüğü gibi öğrencilerin coğrafya konularına karşı ilgilerini ve öğrenme durumlarını öğretmen gözüyle belirlemeye yönelik soruların aritmetik ortalaması (3.27) ile kısmen yanıtıdır. En yüksek aritmetik ortalama ise (3.82) evet ile, “Öğrencilerin genellikle coğrafya konularına karşı istekli olduklarını gözlemliyorum.” ifadesine verilen cevaptır. Öğrencilerin coğrafya konularına karşı ilgisine ilişkin öğretmen anketi sonuçları, öğrenci anketi sonuçlarını destekler niteliktedir. Öğrencilerin coğrafya konularını anlamakta zorluk çekmeleri ise bazı coğrafya konularının soyut olmasından ve coğrafya terimlerinin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum öğretmen anketinde yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplar ile pekişmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin anlamakta zorluk çektiği konuların koordinatlar dünyası ve dünya’nın şekli ve hareketleri olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 12: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularını Öğretirken Kullandığı Strateji, Yöntem ve Teknikleri Belirlemeye Yönelik Sorulara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans ve Yüzde	K. Evet	Evet	Kismen	Hayır	K. Hayır
1.Öğrenciler genellikle coğrafya konularına karşı isteklidir	% f	17.2 5	48.3 14	34.5 10	-	-
2. Sosyal bilgiler derslerinde coğrafya ünitelerini işlerken konuları diğer derslerle ilişkilendiririm	% f	37.9 11	58.6 17	3.4 1	-	-
3.Derslerde ders kitabı dışında coğrafya ile ilgili diğer kaynak ve eserlerden yararlanırım	% f	58.6 17	37.9 11	-	3.4 1	-
4. Gezi – gözlem yöntemini yeterince kullanırım	% f	6.9 2	17.2 5	17.2 5	48.3 14	10.3 3
5. Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken küre-model kullanırım	% f	65.5 19	27.6 8	6.9 2	-	-
6.Öğrenciler coğrafya konularını anlamakta güçlük çektiğini gözlemliyorum.	% f	3.4 1	3.4 1	62.1 18	24.1 7	6.9 2
7. Coğrafya konularını işlerken kavramlara yer verir ve hazır bulunuşluk düzeyini dikkate alırım	% f	27.6 8	44.8 13	27.6 8	-	-
8. Coğrafya konularının işleniş sırasında öğrencilere grafik , tablo ve harita okuma becerisini kazandırırım .(mekan algılama becerisi)	% f	41.4 2	48.3 14	10.3 3	-	-
9. Coğrafya konularının işleniş sırasında öğrencilere atlas ve harita kullanma becerisini kazandırırım	% f	51.7 15	34.5 10	10.3 3	3.4 1	-
10. Derslerde dilsiz haritalar kullanırım	% f	27.6 8	27.6 8	31.0 9	10.3 3	3.4 1
11. Coğrafya konuları ile ilgili araç ve gereçler- materyaller yeterlidir.	% f	3.4 1	31.0 9	24.1 7	34.5 10	6.9 2
12. Ünitelerin işlenişinde eğitsel TV(video)-animasyon-resim gibi görsellerden yararlanırım	% f	10.3 3	37.9 11	34.5 10	13.8 4	3.4 1
16. Coğrafya ünitelerinde yer adları, istatistiksel veriler ve ayrıntılar fazladır.	% f	3.4 1	13.8 4	44.8 13	27.6 8	10.3 3
17. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konuların işlerken kavram haritalarından yararlanırım	% f	27.6 8	55.2 16	10.3 3	6.9 2	-
18. Derslerde projeksiyon gibi görsel materyallerden yararlanmaya özen gösteririm	% f	41.4 12	34.5 10	13.8 4	10.3 3	-
19. Konuları işlerken nedenler, sonuçlar ve dağılımları üzerinde dururum	% f	51.7 15	34.5 10	13.8 4	-	-
20. Coğrafya konularını yakından uzağa ilkesini kullanarak öğrencilerin konuyu kalıcı olarak anlamalarını sağlarım	% f	37.9 11	58.6 17	3.4 1	-	-
21. Coğrafya konularının öğretiminde örnek olay yöntemini kullanıp yaşamla ilişkilendiririm	% f	41.4 12	58.6 17	-	-	-
22. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konuları ile ilgili güncel konulara yer veririm	% f	41.4 12	55.2 16	3.4 1	-	-
23. Sosyal Bilgiler programında en az tarih konuları kadar coğrafya konularına da ağırlık verilmelidir	% f	55.2 16	37.9 11	6.9 2	-	-

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularını öğretirken kullandığı materyalleri ve araç-gereçleri belirlemeye sorularda (5,10,12 ve 18. sorular) belirtildiği üzere öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını öğretirken kullandığı materyalleri ve araç-gereçleri belirlemeye yönelik soruların aritmetik ortalaması (3.91) ile evet'tir. En yüksek aritmetik ortalama (4.58) kesinlikle evet ile "Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken küre, model kullanıyorum." ifadesine bildirilen olumlu görüştür. En düşük aritmetik ortalama ise (3.37) kısmen ile "Ünitelerin işlenişinde eğitsel TV (video) programlarından yararlanıyorum." ifadesidir.

Öğretmenlerin dilsiz harita kullanımının yetersiz olduğuna ilişkin sonuçlar, öğrenci anketinde yer alan dilsiz harita kullanımına yönelik çıkan sonuçları desteklemektedir (öğrenci Soru 10). Öğretmenlerin dilsiz harita kullanımının yetersiz olması okullardaki araç-gereç eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Çoğu okulda dilsiz harita panosu bulunmamaktadır. Bu eksiklik öğrencilere dağıtılacak dilsiz harita kâğıtları ile bir nevi giderilebilir. Diğer bir yetersizlik ise eğitsel video kullanımına ilişkin sonuçlardır. Bu durum ise her üniteye ilişkin eğitici video bulma sıkıntısı ile açıklanabilir. Bu sıkıntının en aza indirilmesi için öğretimde kullanılacak video ve materyaller tasarlanarak eğitime sunulmalıdır. Görüldüğü gibi, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde kazandırılması gereken becerilerin kullanımını belirlemeye yönelik soruların (s.8-9) aritmetik ortalaması (4.29) ile "kesinlikle evet"tir. Öğretmenler konuyla ilişkin sorulara olumlu görüş belirtmişlerdir.

Belirtildiği üzere gibi, öğretmenlerin sosyal bilgiler programında yer alan coğrafya konularının içeriğine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik soruların (16, 19 ve 23) aritmetik ortalaması (3.58) ile evet şeklindedir. En yüksek aritmetik ortalamayı (4.48) kesinlikle evet ile "Sosyal Bilgiler programında en az tarih konuları kadar coğrafya konularına da ağırlık verilmelidir." ifadesine verilen olumlu görüş oluşturmaktadır. En düşük ortalamayı ise (2.72) kısmen ile "Coğrafya ünitelerinde yer adları, istatistiksel veriler ve ayrıntılar fazladır." ifadesine verilen cevap oluşturmaktadır. Öğretmenlerin çalışmış olduğu okulda araç ve gereçlerin yeterliliğini belirlemeye ilişkin soruda (s.11) görüldüğü üzere "Okulda dersimle ilgili araç ve gereçler yeterlidir." ifadesine öğretmenlerin %31.0'i evet, %24.1'i kısmen, %34.5'i ise hayır seçeneğini işaretleyerek olumsuz görüş belirtmişlerdir (2.89). Öğretmenlerin bulunduğu okulda araç-gereçlerin yetersiz olması coğrafya öğretiminde bilgilerin soyut kalmasına neden olmakta ve bu durum öğrencilerin öğrendikleri bilgilerin kalıcılığına olumsuz yansımaktadır.

Tablo 13: Öğretmenlerin Ders Kapsamında Planladıkları Alan Gezileri ve Sınıf Dışı Etkinliklerin Düzenleme Aşamasında Yaşadığı Problemlere İlişkin Görüşlerini Tespit Etmeye Yönelik Soruların Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans ve Yüzde	K. Evet	Evet	Kısmen	Hayır	K. Hayır
13. Gezi-gözlem yönteminin yeterince kullanılmama sında maddi yetersizlikler etkilidir.	% f	27.6 8	24.1 7	44.8 13	3.4 1	- -
14. Gezi-gözlem yönteminin yeterince kullanılmama sında müfredatı yetiştirme zorunluluğundan dolayı gerekli zamanın ayrılmaması etkilidir.	% f	44.8 13	31.0 9	20.7 6	3.4 1	- -
15. Coğrafya konularında yapılabilecek alan gezileri ve sınıf dışı etkinlikleri gerçekleştirilememektedir	% f	51.7 15	31.0 9	17.2 5	- -	- -

Tablo 13'de de belirtildiği gibi öğretmenlerin ders kapsamında planladıkları alan gezileri ve sınıf dışı etkinliklerin düzenleme aşamasında yaşadığı problemlere ilişkin görüşlerini tespit etmeye yönelik soruların aritmetik ortalaması (4.08) ile evet şeklindedir. En yüksek aritmetik ortalama (4.34) kesinlikle evet ile "Coğrafya konularında yapılabilecek alan gezileri ve sınıf dışı etkinlikleri yasal sorumluluk, prosedür ve yetersiz maddi olanaklardan dolayı gerçekleştirilmediğini düşünüyorum." ifadesine verilen olumlu görüştür. En düşük aritmetik ortalama ise (3.75) evet ile "Gezi-gözlem yönteminin yeterince kullanılmamasında maddi yetersizlikler etkilidir." ifadesine belirtilen görüştür.

Bu bölümde yer alan sonuçlarla öğretmenlerin gezi-gözlem yöntemini yeterince kullanamamasının nedeni, gezilerin öğretmenlere yoğun bir yasal sorumluluk yüklemesi, uzun süren prosedürler ve mevcut programı dönem sonuna kadar yetiştirememesi endişesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum öğretmen üzerindeki yükü hafifleterek, gezi düzenlemeye teşvik ederek ve programı esnek olmasını sağlayarak program içerisinde sınıf dışı etkinliklere ayrı zaman dilimleri oluşturularak giderilebilir.

Öğrenci Anketinde Yer Alan Yarı yapılandırılmış Sorulara İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrenci anketinde yer alan 8 adet açık uçlu soruya öğrencilerin verdiği cevaplar incelenecektir. 1, 3, 6, 7 ve 8 sorular tablo halinde, 2, 4 ve 5. sorular ise yorum şeklinde verilmiştir. Tablo 13, 14, 15, 16 ve 17'de öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplara ait bulgular gösterilmiştir.

Tablo 14: "Coğrafya konularını işlerken yaşadığınız problemler nelerdir?" Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde Değerleri

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Araç ve gereçlerin yeterli olmaması.	18.1	51
2-) Ölçek hesaplamaları konusunda.	19.6	56
3-) Paralel ve Meridyen konularında.	17.9	51
4-) Nüfus grafiklerinin okunmasında.	7.1	24
5-) Türkiye'de çıkarılan madenler yerleri konusunda.	8.7	20
6-) Problemim yok.	17.9	51
7-) Diğer.	10.7	33

Öğrencilerin "Coğrafya konularını işlerken yaşadığınız problemler nelerdir?" sorusuna verdiği bazı cevaplar şu şekildedir: "Ben ölçekleri karıştırıyorum. Onun dışında başka sorunum yok."(Ö3). "Sosyal bilgilerde ders saati yetmiyor."(Ö4). "Derste öğretmenimiz çok güzel anlatıyor. Harita, Küre gibi materyalleri kullanıyor. Ama coğrafya konularından korkuyorum bu nedenle dersten de korkuyorum."(Ö14). "Aslında coğrafya konularından korkuyorum ve ülkemizin ve dünyanın yeryüzü şekillerini karıştırıyorum."(Ö15). "Küçük ölçekli ve büyük ölçekli haritalarda problem yaşıyorum."(Ö19). "Coğrafya dersinde yeterli materyallerimiz yok, sunu vb. çok az kullanılıyor."(Ö29).

"Bana göre coğrafya.....demektir?" sorusuna verilen yanıtlar ise şöyledir: "Dünyamızı, ülkemizi anlamamızı sağlar"(Ö29). "çevremizi tanımaya yardımcı olan ders veya konu"(Ö38). "harita bilgisi"(Ö19). "yeryüzü şekillerini inceleyen bilim dalı"(Ö15). "yeryüzünü fiziksel, ekonomik ve siyasal yönlerini inceleyen bilim" (Ö37). "bir dünya'dır"(Ö33). "iç içe olduğumuz doğayı bize ayrıntısıyla anlatan, güzel ve çekici bir ders"(Ö33). "yeryüzü şekillerini, dünyayı ve birçok konuyu araştıran bilim dalı"(Ö16) gibi genel cevaplar vermişlerdir.

Tablo 15: "Coğrafyada en çok sevdiğiniz konu/ünite hangisidir? Nedenini açıklayınız?" Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde Değerleri.

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Ülkemizde Nüfus.	32.9	93
2-) Ülkemiz ve Dünya.	15.8	60
3-) Yeryüzünde Yaşam.	15.8	45
4-) Koordinatlar Dünyası.	21.1	45
5-) İklimler.	7.9	22
6-) Ülkemizin Kaynakları.	6.6	18

Tablo 15'te de görüldüğü gibi "Coğrafyada en çok sevdiğiniz konu/ünite hangisidir? Nedenini açıklayınız?" yarı yapılandırılmış soruya verilen öğrenci cevaplarından bazıları: "bölgeleri daha çok seviyorum çünkü; aradaki iklim çeşitlerini seviyorum en çok da ilgimi çeken bölgelerde ne yetiştirildiği."(Ö10). "2. Ünite yeryüzünde yaşam bu üniteyi çok sevdim çünkü; bize bu dünyayı anlatan en iyi örneği bu ünite."(Ö21). "ülkemizde nüfus ünitesi çünkü; Türkiye'nin bölgelerine göre nüfus dağılımını, okuryazarlık oranı gibi şeyler öğrendik ve ülkemizi daha iyi tanıdım."(Ö26). "benim coğrafyada en çok sevdiğim konular kıtalar, paralel, meridyen ve okyanuslardı çünkü;

çok heyecanlıydı.”(Ö36). “Sosyal bilgiler öğreniyorum çünkü; eğlenceli ve hayata dayalı.”(Ö40). “ülkemizde nüfus çünkü; yaşadığım ülkede, şehirde kaç kişi yaşadığını ve neden göç edildiğini öğrendim.”(Ö31).

“Size göre Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularının verilmesindeki amaçlar neler olabilir? açık uçlu soruya verilen yanıtlardan bazıları şu şekildedir: “çevreyi ve doğayı daha iyi tanımak için.”(Ö1). “tüm öğrencilerin bütün ülkelerin yeryüzü şekilleriyle ve oranın iklimiyle ilgili bilgileri edinmesi için.”(Ö13). “ülkemiz ve dünyamızı daha iyi ve daha yakından tanımak için coğrafya konuları verilir.”(Ö27). “bana göre coğrafya konularını öğrenmek dünyamızı tanımak ve kıtaları tanımaktır.”(Ö30). “ülkemiz hakkında daha çok bilgiye ve kendimiz için yararlı olacak bilgilere ulaşmamızı sağlar.”(Ö42).

“Bana göre Sosyal Bilgiler;.....demektir.” sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar şu şekildedir: “dünyanın ve yaşamın toplumsal yönlerini inceleyen bilim dalı”(Ö7). “hayata hazırlık”(Ö9). “bizim iyi insan olmamızı öğreten bir ders, sosyal demek hayat demektir”(Ö21). “tarihimizi, kültürümüzü, coğrafi konumumuzu ve buna benzer konuları öğrenmemizi sağlayan çok önemli ve eğlenceli bir ders”(Ö24). “insanlığın bir parçası olduğumuz bilincini taşıyarak ülkemizi ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermek”(Ö36). “toplumsal olayları, insanın sosyal ve bilişsel faaliyetlerini inceleyen bilimlerin ortak adı”(Ö37). “bizim yardımcımız, yani hayatı anlatan tarihimizin, coğrafyamızın gelişmesini sağlayan bir ders”(Ö40).

Tablo 16: “Coğrafya dersinde mevcut konuların dışında hangi konuların olmasını istersiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde Değerleri

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Dünya ve Gezegenler.	13.0	110
2-) Bitki ve Hayvanlar.	8.7	62
3-) Ülkeler Coğrafyası.	39.1	37
4-) Bolu ile İlgili Bilgiler.	21.7	24
5-) Diğer.	17.4	49

Tablo 16’da belirtildiği gibi öğrencilerin “Coğrafya dersinde mevcut konuların dışında hangi konuların olmasını istersiniz?” açık uçlu sorusuna verdikleri yanıtlardan bazıları şu şekildedir: “diğer ülkelerin coğrafi özelliklerini de görmek isterdim”(Ö25). “ilimizin işlenmesini, nasıl bir coğrafi yapısı olduğunu işlemek isterdim”(Ö33). “dünya coğrafyasını merak ettiğim için onun işlenmesini isterdim”(Ö38).

Tablo 17: “Coğrafya konularının nasıl işlenmesini isterdiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde Değerleri

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Eğlenceli ve Bol Etkinlikli.	27.0	77
2-) Görsel Materyallerin Fazla Olduğu.	18.9	61
3-) Süresi Daha Uzun.	10.8	54
4-) Sosyal Bilgiler Sınıfının Olduğu.	13.5	30
5-) Açık Havada Yapılan, Sınıf Dışı Dersin Olduğu	21.6	38
6-)Diğer.	8.1	23

Öğrencilerin “Coğrafya konularının nasıl işlenmesini isterdiniz?” açık uçlu sorusuna verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir: “açık havada dışarıda yapılan bir ders olmasını isterdim.”(Ö1). “bol görselli bir ders olmasını isterdim.”(Ö2). “geziye gidebildiğimiz, görsel kaynaklardan yararlanabildiğimiz bir ders olmasını isterim.”(Ö4). “daha çok haritalı, slaytlı ve kitaplardan yararlanarak bir bütün oluşturan bir ders olmasını isterdim.”(Ö5). “slaytlarla, videolarla, küre ve harita gibi materyallerle anlatılmasını isterim.”(Ö14). “sınıfın her yerinde harita ve bilgiler olmasını isterim ve hep bu konuyla ilgili kitapların olmasını isterdim.”(Ö18). “bir laboratuvarında haritaların dolu olduğu bir yerde kendimiz uygulayarak görsek daha iyi olur.”(Ö25). “daha çok harita ve geziye yapılan bir coğrafya dersi isterdim.”(Ö26).

Tablo 18: “Coğrafya konularının daha etkili ve kalıcı işlenmesi için sizce neler yapılabilir?” Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde Değerleri

Verilen Cevaplar	%	n
Araç ve Gereçler Artırılmalı.	26.0	73
2- Geziler (Müze vb. etkinlikler) Düzenlenmeli.	26.0	73
3-) Belgesel, Video, Fotoğraf, Resim, Slayt ve Programlar Kullanılmalı	14.3	40
4 Bol Örneklerle Anlatılmalı.	9.1	29
Ders Kitapları Daha İyi Hazırlanmalı.	6.5	25
6-) Daha Akıcı, Anlaşılır ve Eğlenceli Olmalı.	7.8	22
7 Tablet ve Akıllı Tahtalar Kullanılmalı.	10.4	18

Tablo 18’ de görüldüğü üzere öğrencilerin “**Coğrafya konularının daha etkili ve kalıcı işlenmesi için sizce neler yapılabilir?**” açık uçlu sorusuna verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: “*bence tablet gibi şeylerden, yani elektronik aletlerden her öğrenciyeye verilebilir ve devlet ders çalışmaya yönelik parasız siteler kurabilir.*”(Ö6). “*çeşitli geziler düzenlenebilir ve çeşitli araştırmalar yapılabilir.*”(Ö13). “*dersler ve kitaplar daha açıklayıcı bir anlatım ve bizim anlayabileceğimiz seviyede yapılabilir.*”(Ö14). “*doğayla ilgili gezilere daha çok yer verilmeli.*”(Ö23). “*daha çok görsel materyallerden faydalanabilir.*”(Ö24). “*daha çok materyal olmalı, ayrıca gezilerde düzenlenmelidir.*”(Ö26). “*ilgili materyaller kullanılmalı ve ilgili tiyatro, film vb. izletilmelidir.*”(Ö27). “*bana göre daha iyi bir coğrafya dersi için daha iyi materyaller olmalı çok fazla örnek minyatürler olabilir, kitabımız ise daha içerikli olmalı.*”(Ö29). “*konular azaltılıp daha fazla bilgi verilmeli.*”(Ö34). “*bana göre daha iyi bir coğrafya dersi için daha çok harita, daha çok slayt gösterilmeli.*”(Ö36).

Öğretmen Anketinde Yer Alan Yarı yapılandırılmış Sorulara İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlere anket içerisindeki açık uçlu sorulara verdikleri cevaplara ilişkin bulgu ve görüşler yer almaktadır. 2. Soru yalnızca yorumlanarak, diğer sorular (1-3-4-5) ise tablolar halinde gösterilerek yorumlanmıştır. Tablo 18, 19, 20 ve 21’de öğretmenlere yöneltilen açık uçlu sorulara ait bulgular verilmiştir.

Tablo 19: “Sosyal Bilgilerde coğrafya konularının öğretiminde ne gibi sorunlarla karşılaşılıyorsunuz “ Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde Değerleri

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Bilgileri Somutlaştıramıyoruz.	27.6	7
2-) Program İçerisinde Konular Dağınık.	17.2	5
3-) Konulara Zaman Yetiştiremiyoruz.	13.8	4
4-) Ders Kitapları Yetersiz.	13.8	4
5-) Materyal Sıkıntısı Yaşıyoruz.	13.8	4
6-) Gezi-Gözlem Yeterince Uygulanmıyor.	6.9	2
7-) Programda Coğrafya Konuları Az ve Yüzeysel	6.9	2

“**Sosyal Bilgiler dersinde yer alan coğrafya konularının öğretiminde genel olarak ne gibi sorunlarla karşılaşılıyorsunuz?**” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: “*Haritaları Anlamak konusunda öğrencilerin oran-orantı ve kesirli sayılar konularındaki eksiklikleri konuyu anlayamamalarına neden oluyor. 8.sınıfta alacakları konuyu 6.sınıfta bu derste temelleri olmadan anlatmaya çalışmaktayız.*”(Ö1)., “*Görsel materyal kullanımı sınırlı, projeksiyon makinesi olmadığı için resimleri, fotoğrafları ve şekilleri gösteremiyorum.*”(Ö4)., “*Ders kitaplarında coğrafya konularının yetersiz olması ve bilgilerin açık şekilde ifade edilmeyişi.*”(Ö6)., “*Bilgiler çok yüzeysel kalıyor.*”(Ö7)., “*Sadece 6.sınıf Yeryüzünde Yaşam ünitesinde sorunlar var. Konular çok kısa geçilmiş. Kazanımlara az saat verilmiş, zaman yetiştiremiyoruz.*”(Ö11)., “*Bilgileri somutlaştıramıyoruz. Gezi düzenleyemiyoruz. Coğrafya konularının arasına Tarih konuları girince çocuklar tekrar coğrafya konularına adapte olmakta zorlanıyor aynı ders altında. Bence branşlaşmalı.*”(Ö15)., “*Müfredatta coğrafya konularına çok az yer veriliyor... Ders kitapları yetersiz, bilgi eksikliği var. Bilginin organizasyonu yok. İnceleme gezileri yapmak prosedürden dolayı yapılamıyor.*”(Ö23).

“**Bana göre coğrafya öğretimi.....demektir**” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplardan bazıları: “*Dünyayı ve ülkemizi tanımak.*”(Ö16)., “*Bireyin içinde yaşadığı ortamı tanıma ve keşfetme süreci.*”(Ö2).,

"Yeryüzünde var olan kaynakların en iyi şekilde bilinip değerlendirilmesine denir."(Ö5)., "Öğrencilerin yakın çevrelerinden başlayarak dünyayı daha iyi anlamalarına olanak sağlayan bir ders."(Ö10).

Tablo 20: "Sosyal Bilgiler müfredatında mevcut coğrafya konularının dışında başka hangi konularının olmasını isterdiniz?" Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde ve n Değerleri.

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri.	21.1	6
2-) Ülkeler Coğrafyası.	21.1	6
3-) Doğa, Çevre ve İnsan İlişkileri.	15.8	4
4-) Yerel Coğrafya.	15.8	4
5-) Kültürel Coğrafya.	5.3	2
6-) Siyasi Coğrafya.	5.3	2
7-) Konular Yeterli, Mevcut Konular İyileştirilmeli.	15.8	4

Tablo 20'de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri "Sosyal Bilgiler dersinde müfredatında mevcut coğrafya konularının dışında başka hangi konularının olmasını isterdiniz?" sorusuna %21.1 "Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri", %21.1 "Ülkeler Coğrafyası" konularının işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

"Sosyal Bilgiler dersinde müfredatında mevcut coğrafya konularının dışında başka hangi konularının olmasını isterdiniz?" sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: "Bölgeler konusunun 7.sınıf müfredatına tekrar alınması gerekiyor."(Ö1)., "Ülkeler Coğrafyası, Kültürel Coğrafya ve Yerel Coğrafya."(Ö5)., "Mevcut konuların daha açıklayıcı bir şekilde olmasını isterdim."(Ö6)., "Mevcut konuların, öğrencilerin yaşadıkları bölge düzeyinde anlatılacak bir müfredat daha uygun olur düşüncesindeyim."(Ö8)., "Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ilköğretimde öğretiliyor fakat; ortaokul programında yok. Bu konunun eklenmesi öğrencilerin yaşadığı ülkeyi daha iyi tanımalarına katkı sağlayacaktır. Yeryüzü şekilleri konusu da ortaokulda tekrar işlenebilir."(Ö10)., "Mevcut konular ortaokul çocuklarının yaş seviyesinin üstünde olduğundan yeterli olduğunu düşünüyorum."(Ö13).

Tablo 21: "Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin anlamakta ve ifade etmekte zorlandıkları coğrafya konusu ve coğrafi kavram var mı? Nelerdir?" Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde ve n Değerleri

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Harita Bilgisi(Ölçekler).	35.0	9
2-) Koordinatlar Dünyası.	27.5	7
3-) Dünyanın Şekli ve Hareketleri.	20.0	5
4-) Yerel Saat Hesaplamaları.	7.5	3
5-) Nüfus Grafikleri ve Tablolar.	5.0	2
6-) Ülkemizin Kaynakları.	5.0	2

Tablo 21'de belirtildiği gibi "Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin anlamakta ve ifade etmekte zorlandıkları coğrafya konusu ve coğrafi kavram var mı? Nelerdir?" sorusuna öğretmenlerin %35.0'i "Harita Bilgisi", %27.5'i "Koordinatlar Dünyası", %20.0'si ise "Dünyanın Şekli ve Hareketleri" yanıtını vermişlerdir.

Tablo 22: "Size göre daha iyi bir coğrafya dersi için neler yapılabilir?" Sorusuna Verilen Yanıtların Yüzde ve n Değerleri.

Verilen Cevaplar	%	n
1-) Gezi ve Gözlem Etkinlikleri Artırılmalı.	29.0	8
2-) Materyal Kullanımı ve Araç-Gereç Sayısı Artırılmalı.	29.0	8
3-) Sosyal Bilgiler Ders Saati Artırılmalı.	12.9	4
4-) Sosyal Bilgiler Laboratuvarları Oluşturulmalı.	9.7	4
5-) Sosyal Bilgilerden Ayrılarak Branşlaşmalı.	9.7	3
6-) Programda Tarih ve Coğrafya Konularının Ağırlıkları Eşitlenmeli.	6.5	1
7-) Ders Kitapları Yeniden Düzenlenmeli.	3.2	1

Tablo 22’de görüldüğü üzere öğretmenler **“Size göre daha etkili ve kalıcı coğrafya konularının işlenişi için neler yapılabilir?”** sorusuna %29.0 “Gezi ve Gözlem Etkinlikleri Artırılmalı.”, %29.0 “Materyal Kullanımı ve Araç-Gereç Sayısı Artırılmalı.”, %12.9 “Sosyal Bilgiler Ders Saati Artırılmalı.”, %9.7 “Sosyal Bilgiler Laboratuvarları Oluşturulmalı.”, %9.7 “Sosyal Bilgilerden Ayrılarak Branşlaşmalı.” görüşünü belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin **“Size göre daha etkili ve kalıcı olarak coğrafya konularının işlenişi için neler yapılabilir?”** sorusuna verdiği görüşlerden bazıları şu şekildedir: *“Bakanlık yazılarıyla gezi ve incelemenin daha fazla yapılması için teşvik yapılmalıdır. Görsel öğelerden kitaplarda daha fazla yararlanılmalıdır.”*(Ö1)., *“Sadece coğrafya dersi olarak okutulmalıdır. Sosyal Bilgiler içinde işlemek yeterli olmuyor. Bilgisayar, projeksiyon, harita, küre..vb. materyallerin kullanımı artırılmalıdır. Konularla paralel olarak gezi çalışmaları yapılmalıdır.”*(Ö2)., *“Tarih ve Coğrafya ayrı ayrı ders olarak okutulmalıdır. Milli Tarih, Milli Coğrafya gibi seçmeli olarak da ayrıca okutulabilir.”*(Ö4)., *“Üniteler eşit dağıtılabilir -‘tarih-coğrafya konuları eşit olmalı’-. Gezi-gözlem’e önem verilmeli ve prosedür kalkmalıdır. Ülke genelinde sanal müzeler yaygınlaştırılmalı müze eğitimine önem verilmeli. Coğrafya boyutunda etnografik müzelere ve dünyadaki etnografik müzelere sanal geziler yaptırılmalı. Sadece kendi coğrafyamız değil, ülkelerin coğrafyaları ile kültürleri ele alınmalı.”*(Ö5)., *“Bütün konular öğrenci seviyesine göre tam olarak verilmeli, konular tam öğrenildikten sonra öğrenciye yorumlama, araştırma becerileri kazandırılmalıdır. Öğrenciler konu bütünlüğünü almadan; neyi, nasıl araştıracağını yeterince bilemiyor.”*(Ö7)., *“Müfredat gözden geçirilip, bölgesel ihtiyaçlara cevap verebilecek, öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği bir ders programı olmalı ayrıca Sosyal Bilgiler ders saati bu kapsam da artırılmalı.”*(Ö8)., *“Kesinlikle yerinde inceleme ve yakın çevre önemli. Gezi ve gözlem, coğrafya konuları işlenirken olmalı diye düşünüyorum.”*(Ö9)., *“Öncelikli olarak ‘derslik sistemi’ gerekiyor. Coğrafya ile ilgili küre, atlas ve öğrencilerin yaptıkları etkinliklerin sınıf içerisinde, öğrencinin istediği zaman ulaşabileceği yerde olması gerekiyor. Projeksiyon, akıllı tahta gibi.”*(Ö10)., *“Öğrencilerin konuları daha kolay anlayabilmesini sağlayabilmek için görsellere ağırlık verilmeli, konular gündelik hayatla bağlantılı ve etkinliklerde kazanımlar pekiştirici olmalı.”*(Ö14)., *“Sosyal Bilgiler ders saati artırılabilir. Sosyal Bilgiler dersi ‘coğrafya-tarih ve vatandaşlık’ branşlara ayrılarak işlenebilir. Gezi sayıları artırılabilir. Her okulda izci kulüpleri oluşturulmalı.”*(Ö15)., *“Ders kitapları mutlaka değişmeli. Bilgiler ve konular belli bir sıraya göre ‘kolaydan-zora’ konulmalı. Müfredat tarih dersi ağırlıklı olmaktan çıkıp coğrafya ile eşit olmalı. Gezi, gözlem ve incelemelerde yasal ve maddi problemler çözülmeli, öğretmen sınırlandırılmamalı. 3. Bölümde yazdığım konular müfredata dâhil edilmelidir.(bölgeler coğrafyası, ülkeler coğrafyası vb.)”*(Ö23).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ortaokul 6. ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders programında yer alan coğrafya konularının öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilere ve öğretmenlere yöneltilen sorular doğrultusunda, öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyleri ile öğretmenlerin cinsiyet, kıdem, bölüm, ekolojik doğa kamplarına katılma durumları, milli park ve ören yerlerine gitmeleri ve coğrafya ile ilgili yayınları takip etme gibi değişkenler açısından önemli bir farklılık olup olmadığı yoklanmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Ortaokul 6. ve 7. Sınıf Öğrenci Anketi ve Öğretmen Anketi sonuçlarına göre öğrencilerin coğrafya konularına karşı ilgili oldukları ortaya çıkmıştır.
2. Coğrafya konularının öğrencilerde doğa sevgisi ve merak duygusunu uyandırdığı sonucuna varılmıştır.
3. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri (6-10 Yıl - 21+) ile görüşlerinde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenler, 21+ üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlere göre daha olumlu görüş bildirmişlerdir.
4. Öğretmenlerin cinsiyet, mezun oldukları bölüm, ekolojik doğa eğitimine katılıp katılmama durumları ve coğrafya yayınlarını takip etme durumları ile görüşleri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.
5. Gezi-gözlem yöntemi ve sınıf dışı etkinlikler çeşitli nedenlerle gerçekleştirilmemektedir. Gezi gözlem yönteminin kullanılmamasında maddi yetersizliklerin, müfredatı yetiştirme zorunluluğundan dolayı yeterli zamanın olmamasından ve gezilerin öğretmenlere fazlasıyla yasal yükümlülük getirmesi ile prosedür işlerinin yoğun olmasından dolayı gerçekleşemedikleri ortaya çıkmıştır. Sagay (2007) ve Aktaş (2010) yapmış oldukları araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşmıştır.

6. Öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda araç ve gereçlerin eksik olduğu tespit edilmiştir. Aktaş (2010) ve Arslan (2000) yaptıkları araştırmalar sonucunda da araç ve gereç eksikliklerinin olduğunu desteklemektedirler.
7. Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerde coğrafya konularını işlerken öğrencilerin hazır bulunuşluluk seviyelerini tespit etmektedirler. Ayrıca coğrafya ünitelerini işlerken konuları diğer derslerle ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Aktaş (2010) yaptığı araştırmada da aynı sonuçlara ulaşmıştır.
8. Ders kitabında coğrafya konuların dağınık olması öğrencilerin konular arasında bir bütünlük oluşturmasını engellemektedir. Öğrencilerin coğrafya konularında yaşadığı en önemli problem ölçek hesaplamaları ve araç-gereç yetersizliğidir. Öğrencilerin en çok sevdiği coğrafya konusu “Ülkemizde Nüfus” konusudur. Anketler sonucunda öğretmen ve öğrencilerin hemfikir oldukları ve programa dâhil edilmesini istedikleri konu, “Ülkeler Coğrafyası”dır. Diğer istenilen konular ise, öğrencilerin dâhil olmasını istedikleri “Bolu ili’ne Ait Genel Bilgiler” ile öğretmenlerin istedikleri “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri” konularıdır.
9. Öğretmen ve öğrenciler daha iyi bir coğrafya dersi için, gezi-gözlem etkinlikleri ile araç-gereç ve materyal çeşitliliğinin artırılması konusunda hem fikir olmuşlardır. Öğretmenlerin coğrafya konularının öğretiminde bilgileri somutlaştırmada problem yaşadıkları ortaya çıkmıştır.
10. Öğretmenler coğrafya dersinin ayrı bir disiplin olarak okutulması gerektiğini vurgulamışlardır. Sagay (2007) yaptığı araştırmasında da aynı sonuca ulaşmıştır.
11. Öğretmenler, öğrencilerin anlamakta zorlandıkları konuların “Harita Bilgisi” ile “Koordinatlar Dünyası” olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 96.6’sı Ekolojik Doğa Kamplarına katılmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin % 65.5’i coğrafya ile ilgili yayınları takip etmemektedir. Öğretmenler, eğitimde “Fatih Projesi” karşı olumlu görüş bildirmişlerdir.
12. Öğretmenler, Sosyal Bilgiler ders saatinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Sagay (2007) ve Aktaş (2010) da yaptıkları çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Memişoğlu da (2012) yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler ders saatinin artırılması önerisinde bulunmuştur. Güncel bir konu olan eğitimde “Fatih Projesi”nin yararlı olacağına dair öğretmenlerin % 75.9’u olumlu görüş belirtmişlerdir.

Not: Bu çalışma 25-27 Nisan 2013 tarihlerinde Antalya’da 28 Ülkenin katılımıyla düzenlenen “ International Conference on New Trends in Education – ICONTE – 2013 ”da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ÖNERİLER

1. Sosyal Bilgiler Programı içerisinde Coğrafya konularının sayısı artırılmalıdır.
2. Haftalık Sosyal Bilgiler ders saati artırılmalıdır.
3. Gezi-gözlem incelemelerinin artırılması için öğretmenlerin üzerindeki yasal yükümlülük ve prosedürler azaltılmalı ile gezi incelemeleri yapmaya öğretmenler teşvik edilmelidir.
4. Okullardaki araç ve gereç eksiklikleri tamamlanmalı ve eğitimde kullanılacak materyaller tasarlanarak eğitime sunulmalıdır.
5. Sosyal Bilgiler 8.sınıfta da ders olarak okutulmalıdır.
6. Mevcut coğrafya konularına ek olarak “Ülkeler Coğrafyası” ve “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri” konuları da dâhil edilmelidir.
7. Öğretmenlerin coğrafya dersinde öğrencilere farkındalık kazandırmaları için öncelikle Ekolojik Doğa Eğitimi kamplarına katılmaları sağlanmalıdır. Bu proje Milli Eğitim Bakanlığı’nca düzenlenmeli ve tüm öğretmenleri kapsamakla birlikte Sosyal Bilgiler ve Coğrafya Öğretmenlerine katılma zorunluluğu getirilmelidir.
8. Ders kitapları yeniden düzenlenmeli ve coğrafya konuları bir bütün olarak verilerek dağınıklıktan kurtarılmalıdır.
9. Bu araştırmaya benzer yapılacak diğer çalışmalarda öğretmen ve öğrencilerle görüşme düzenlenebilir ve daha somut bilgilere ulaşılabilir. Ayrıca 5. Sınıf öğrencilerde bu araştırmaya dâhil edilerek kapsam genişletilebilir.

Not: Bu çalışma 25-27 Nisan 2013 tarihlerinde Antalya’da 28 Ülkenin katılımıyla düzenlenen “ International Conference on New Trends in Education – ICONTE – 2013 ”da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Aktaş, S.(2010).*İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kilis 7 Aralık Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.

Atasoy, E. (2004). *Coğrafya Bilimi ve Coğrafya Öğretimine Giriş*. Bursa: Ezgi Kitabevi

Arslan.H.(1997).*“İlköğretim ikinci kademesinde Okutulan Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Kullanılan Metotlar Üzerine Bir Araştırma”* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Atalay, İ. (2005). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*. İzmir: Meta Basım, s.1.

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem, s.85.

Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ed.Öztürk,C.;Dilek, D.(Ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem, s.29.

DOğanay, H. (2002). Coğrafya Öğretim Yöntemleri. Erzurum. İstanbul:Aktif Yayınevi, s.145- 160- 177.

Erden, M. (2000). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi, s.8.

Gülüm, K., Torun, F. (2009). Oyun ve Etkinliklerle Coğrafya Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık, s.3-4

Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Nobel Yayınları, s.109.

Kıral, B., Kıral, E. (2011). Karma Araştırma Yöntemi. 2th *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (s. 296). Antalya: ICONTE

MEB(2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi. . 6-7. Sınıflar Öğretim Programı Kılavuzu (Taslak Basım). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Memişoğlu, H. (2012). *İlköğretim 4-5 Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt 1: Sayı 2, s.80, JRET.

Özey, R. (2002). Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği, İstanbul: Aktif Yayınevi.

Öztürk, M. (2007). Coğrafya Gelişimi, İçeriği, Eğitimi. Ed. Karabağ, S. ve Şahin,S.(Ed.) Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi. Ankara: Gazi Kitabevi, s.35-36.

Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Tay, B ve Öcal, A.(Ed.) *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem, s.10-11.

Sagay, N. (2007). *İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretimi: Problemler ve Öneriler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Sözer, E. (2010). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi. Can, G.(Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: AÖF Yayınları, s.7-8.

Şahin, S.(2010). Coğrafyada Çağdaş Öğretim Yöntemleri. Özey. R. ve İncekaya, S.(Ed). *Coğrafya Eğitiminde Kavram ve Değişmeler*. Ankara: Pegem, s.129-130.

Şeyihoğlu, A. ve Uzunöz, A. (2012). Coğrafya Öğretiminde Çoklu Zeka. Ankara: Anı Yayıncılık, s.32.

TTKB (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı). (2005) 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=1&kno=39>

Özmen, A. (1999). Örnekleme. BİR A. B.(Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: AÖF Yayınları. s.27.

Zeybek, İ. (2006). Coğrafya. Demirciođlu,İ.H.(Ed.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık, s.206-214 .